

kjih 4 obrađuje povijest Crkve u franačkim i karolinškim zemljama do 900. god., a u 2 odsjeka minhenški profesor H.-G. Beck daje izvanredan doprinos s dosta korekcija dosadašnjih stavova u prikazu života Istočne Crkve u vrijeme ikonoklazma i focijevskog raskola.

U 7. odsjeku poznati medijevalističar prof. Friedrich Kempf daje prikaz života i misionarskog djelovanja Crkve u pojedinim evropskim zemljama. Tu su obuhvaćeni i Slaveni u 10. i 11. st. Južni Slaveni su dobili samo pola stranice (!), a od toga otpada na nas Hrvate samo jedna rečenica: »Naprotiv, dalmatinski Hrvati, čiji se knez Branimir 880. uz pomoć papinstva politički osamostalio, pripadali su području latinske Crkve.« Nema sumnje, ovakvim tretmanom ne možemo biti zadovoljni. No, nije li to krivnja naših povjesničara?! Ta, nemamo još ni jednog opsežnijeg priručnika nacionalne crkv. povijesti, a kamoli da bismo nešto preveli na koji veliki jezik. Možda smo očekivali da se drugi bave našom prošlošću?!

U 8. odsjeku: *Crkveno uređenje, kult, dušobrižništvo i pobožnost od VIII. st. do grgurovske reforme* profesori F. Kempf i dr. Josef Jungmann daju, uz Kempfov u obradu grgurovske reforme, najljepši i najvredniji dio ove knjige. Svojim studijama umnogome korigiraju prikaze o crkvenom uređenju ranog srednjeg vijeka i dublje prikazuju unutrašnji život Crkve.

II. *Crkva u doba grgurovske reforme (1046—1124)* na preko 120 stranica djelo je p. Kempfa. Naglašujući religioznu stranu i mistiku Grgura VII, bez koje se ovaj veliki papa ne može uopće shvatiti, autor brani toliko kritiziranog papu, ističe njegovu odmjerenost i dobronamjernost te volju vladara da se priznaju ovisnima o Rimu, jer su u tome gledali samo politički prestiž. Sukobi su bili plod nerazjašnjenih odnosa između svjetovne i duhovne vlasti. Autorov je zaključak: »Papa, naime, nije bio, kako danas stoji u povijesnim knjigama, na čelu neke univerzalne države. Ecclesia universalis (christianitas) nije nikad dotjerala do stvarnog političkog jedinstva, pa ni nakon reforme. Ujedinjujuća snaga papinstva,

... počivala je na vlasti crkvenog primata nad *populus christianus*.« Jednako mu je lijep i bogat uvod u križarske ratove, prikaz pokreta vita evangelica i pojave novih redova. Njegov je rad općenito ocijenjen kao najvredniji doprinos u ovom polusvesku.

Iako je knjiga ponekad prenatrpana kronološkim podacima, a mnoge stranice pune dubokih analiza, ona se čita poput romana. Čitalac, i onaj s visokom teološkom naobrazbom, otkriva na svakoj stranici nešto novo. Bogata i najnovija bibliografija daje ovom djelu posebnu vrijednost, a kazalo s popisom papâ obrađenog razdoblja, indeks imena, mjesta i stvari — sve to omogućuje čitatelju lako i brzo snalaženje.

Oprema hrvatskog izdanja lijepa je i praktična. Posebno priznanje ide izdavaču, ne zato što bi možda jezik i terminologija bili bez zamjerke, nego zato što nije bilo lako prevesti ovu knjigu koja obiluje srednjovjekovnom terminologijom njemačkog i latinskog jezika, a taj je problem prilično dobro riješen. Možda mala zamjerka u pokojoj nedosljednosti: npr. *temporalia/temporalija*, *sacerdotium/sacerdocija*. Ali to ne umanjuje vrijednost ovog djela. Ono je veliko obogaćenje naše kršćanske kulture.

Neka ovaj uspjeh bude poticaj izdavaču da započeti posao dovrši, a hrvatskim povjesničarima da ispune prazninu i dopune ovo veliko djelo priručnikom naše nacionalne crkvene povijesti!

A. Šuljak

MI CRKVA I DRUGO. Sabrani radovi »Bogoslovne tribine«. Biblioteka »Spectrum« 2—3. Izd. Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1971.

Biblioteka »Spectrum« obogaćena je ovim izdanjem radova Bogoslovne tribine studenata teologije u Zagrebu. Ovaj zbornik označuje petu obiljetnicu djelovanja Bogoslovne tribine, koja je inicijativom dr. Josipa Turčinovića, dr. Ivana Goluba i sjemenišnih odgojitelja, u suradnji sa studentima teologije, osnovana 1966. u Zagrebu.

Sam naslov zbornika »Mi Crkva i drugo« daje naslutiti da se radi o širokom spektru tema. Kratak pogled na sadržaj knjige doista to i potvrđuje. Moramo odmah primijetiti da nam se čini kao da se u naslovu potkrala izvjesna omaška. Ne toliko iz razloga finog ponašanja, koje zahtijeva da se u predstavljanju imenujemo na posljednjem mjestu, nego više zbog rasporeda samih predavanja, tematski složenih u zborniku, naslov bi imao glasiti »Drugo Crkva i mi«. Zbornik naime počinje, nakon vrijednog informativnog predgovora iz pera dr. I. Goluba, tematikom Ideologija i zbilja, nastavlja se nizom predavanja Crkva o sebi, a zatim slijede Ateizam i kršćanstvo, Biblija te Odgoj i službe. Uostalom i kod tako predloženog naslova podsvjesno se nameće novo pitanje: kamo su to zapravo izdavači zbornika smjestili sebe, a kamo ono »drugo«? Nalaze li oni sebe u prvom nizu predavanja koja nam govore prije svega o suvremenju problematici Crkve u kojoj su otvorene brane pluraliteta i tolerancije unijele niz različitih i suprotnih strujanja? Ili ne nalaze li oni sebe u posljednjoj grupi predavanja, Odgoj i službe, gdje se tretiraju specifično svećenička i bogoslovska pitanja? No odlučimo li se za jednu ili drugu mogućnost, ostaje otvoreno pitanje Crkve i problematike okupljene pod zajedničkim bliskim temama. Ako Crkva sa svojim teološkim previranjima i poniranjem u bogatstvo svog nutarnjeg života, s izazovima koji su joj upravljeni od strane religija i od strane ateizma, pred problemima današnjeg svijeta nije ono »drugo«, kako to da ona nije dio terena koji spada u područje »mi«?

U svakom slučaju čovjek je nedjeljiv. On nosi u sebi čitavu stvarnost. On je nedjeljiv od komadića zemlje i naslijeđene baštine, od sudbine naroda, od domovine, on nosi u sebi težnju i krik za spasom kao i intuitivnu sigurnost da ga u poštenom radu posjeduje, on se grči u naporu da vjeruje i onda kad je svaka nada uzaludna ili utopijska, on se boji svoje vlastite praznine u pokušaju da je ispuni ateizmom, on prima odgoj i nosi službe koje mu je život dodijelio. Uvijek je na djelu i u pi-

tanju čovjek. Taj isti čovjek stalna je preokupacija objavljenog kršćanskog Boga, pa prema tome i teologije. »Radi nas ljudi i radi našega spasenja sišao s nebesa« — uči nas nicejsko-carigradska ispovijest vjere. Zato nema kršćanstva bez čovjeka. Crkva je tu radi čovjeka, i avantura Božje ljubavi, izražena u kršćanstvu, ide za čovjekom.

Zato je ova tribina, koja slavi tek svoju petu obljetnicu i koja se još življe kani nastaviti, odraz preokupacije za sve probleme i aspekte ljudskog života. Vjesnici Božje ljubavi žele prići svojom porukom čitavom čovjeku i svim ljudima. Zato će u ovom zborniku svatko naći dio sebe i svoje problematike. Knjiga i jest upućena svima. Uvjereni smo da će takav odjek i naći.

Tomislav Ivančić

MARULIĆ, Hrvatska književna revija, časopis za književnost i kulturu. Izdaje Hrvatsko književno društvo sv. Cirila i Metoda, Zagreb, Trg kralja Tomislava 21.

Urednicima revije *Marulić* naše čestitke! Četiri godine mukotrpnog rada i nastojanja, bez financijske pomoći koju joj ovo društvo uporno i tvrdokorno uskraćuje, urodile su vidljivim plodovima. Revija *Marulić* je postala reprezentativna, bogata sadržajem, aktualna i vrlo raznolika.

MARULIĆ 1/1971.

Članak Benedikte Zelić-Bučan »Klerikalizam' Mihovila Pavlinovića i politički smisao njegove borbe protiv liberalizma i liberalaca u Dalmaciji« zavrđuje posebnu pažnju jer nam pruža uvid u prilike u južnoj Hrvatskoj koje su dovele do napuštanja romantičarske ilirske vizije o zajedničkoj budućnosti i slijevanju svih južnih Slavena u jednu veliku slavensku naciju. Slovenci i Bugari, kao i Crnogorci, rade marljivo na afirmiranju svoje narodnosti, a i Hrvati u Banskoj Hrvatskoj napuštaju definitivno ilirsko ime. Jugoslavenstvo biskupa J. J. Strossmayera kulturna je kategorija. Ono je simbol duhovnog, a ne političkog zblizavanja i ukoliko se je na nj računalo, njegovo ostvarenje dolazilo je u obzir samo u okviru Habsburške monarhije. Srpska nacionalna propa-